

державного університету внутрішніх справ. 2015. С. 65-74. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1856/1/4-2015fnrvvu.pdf>

5. Права людини. Реалізація і захист прав людини в Україні та світі. URL: <https://narkosumy.lic.org.ua/statti/prava-lyudyny-realizatsiya-i-zahyst-prav-lyudyny-v-ukrayini-ta-sviti/>

6. Назарчук О. Захист прав людини: сучасний стан та проблеми реалізації. *Актуальні проблеми правознавства.* 2 (30)/2022. С. 19-23. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1374>

7. Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О. 168 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_1_copy-1.pdf

Лічкевич Микола Анатолійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННПП Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри конституційного права
ННПП НАВС, доктор юридичних наук,
доцент

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ

У сучасному світі, який дедалі більше стикається з глобальними викликами, роль міжнародного права у забезпеченні миру та вирішенні конфліктів набуває особливого значення. Воно створює універсальні правила, які регулюють відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими акторами, сприяючи мирному врегулюванню суперечок та захисту прав людини. Міжнародне право виступає фундаментом для уникнення збройних зіткнень, регулювання міжнародної відповідальності та запобігання гуманітарним катастрофам. Однак реалії сучасності вказують на низку викликів, пов'язаних із його реалізацією, що вимагає подальшого аналізу та вдосконалення міжнародно-правових механізмів.

Правова основа для мирного врегулювання забезпечує основні інструменти для мирного вирішення конфліктів. Зокрема, Статут ООН встановлює заборону застосування сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності держав (п. 4 ст. 2), за винятком самооборони або дій, санкціонованих Радою Безпеки ООН. Ця норма є фундаментальною і належить до категорії імперативних (*jus cogens*), що підтверджує її ключову роль у підтриманні міжнародного миру і стабільності [1, с. 148].

Запобігання конфліктам через міжнародне право можна поділяти:

1. Механізми превенції. Міжнародне право активно сприяє запобіганню конфліктам шляхом різноманітних превентивних заходів, серед яких:

- Дипломатична діяльність – дипломатичні переговори, де сторони спірних питань можуть знайти мирне вирішення через обговорення і компроміс.
- Спостереження за виконанням міжнародних договорів – міжнародні організації, як ООН, здійснюють моніторинг і перевірку виконання угод, що допомагає запобігти порушенням, які можуть призвести до конфліктів.
- Втручання міжнародних організацій – організації, наприклад ООН або ОБСЄ, можуть ініціювати миротворчі операції або санкції для деескалації конфліктної ситуації ще до її ескалації в збройні дії [2].

2. Роззброєння та контроль над озброєннями. Міжнародні договори регулюють використання та розповсюдження озброєнь для запобігання військовим конфліктам:

- ДНЯЗ (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї) – створює міжнародну платформу для обмеження поширення ядерної зброї, тим самим зменшуючи ризики ядерних конфліктів.
- Конвенція про заборону хімічної зброї – міжнародна угода, що забороняє використання, зберігання і виробництво хімічної зброї, що є одним із інструментів для зниження військової загрози.
- Інші угоди з контролю над озброєннями – включають угоди щодо обмеження виробництва або використання певних видів зброї (наприклад, біологічної зброї або мін), що також сприяє зменшенню військової ескалації та запобіганню глобальним конфліктам [2].

Ці інструменти сприяють стабільності в міжнародних відносинах, знижуючи ймовірність ескалації конфліктів і надаючи країнам альтернативи для мирного вирішення проблем.

Міжнародне гуманітарне право, яке в основному представлено Женевськими конвенціями, має важливе значення в захисті прав людини під час збройних конфліктів. Ці документи встановлюють чіткі правила, що стосуються поводження з цивільними особами, пораненими, військовополоненими, а також забезпечення гуманітарної допомоги.

Женевські конвенції 1949 року передбачають захист цивільних осіб під час війни, що включає заборону нападів на мирне населення та розрізняє положення щодо військовополонених, таких як їхнє належне поводження та право на справедливий судовий процес [3].

Також важливим є захист медичних працівників і інфраструктури, що повинні бути вільними від атак у конфлікті.

Міжнародний кримінальний суд (МКС) розглядає порушення цих прав, зокрема воєнні злочини, злочини проти людяності та акти геноциду. Суд виконує свою діяльність незалежно, доповнюючи національні судові системи. Основна мета МКС – забезпечення справедливості, притягнення до відповідальності винних та попередження подібних злочинів у майбутньому [4].

Таким чином, міжнародне право створює системи, які сприяють захисту прав людини навіть в умовах війни, зокрема через зобов'язання держав дотримуватись міжнародних стандартів і принципів. Міжнародні організації, зокрема Організація Об'єднаних Націй (ООН) та її регіональні партнерства, відіграють ключову роль у підтримці миру та стабільності в світі. ООН, через свою Раду Безпеки, є основним інструментом для управління конфліктами на глобальному рівні. Вона приймає резолюції, що передбачають санкції, миротворчі місії та інші заходи для мирного врегулювання ситуацій, а також надає підтримку у забезпеченні прав людини та гуманітарної допомоги в кризових регіонах.

Одним із важливих аспектів діяльності ООН є співпраця з регіональними організаціями. Наприклад, Африканський Союз (АС) та його миротворчі місії, як AMISOM в Сомалі або антитерористичні операції у Центральнопівденноафриканській Республіці, продемонстрували ефективність у забезпеченні миру на континенті. Регіональні організації часто мають краще розуміння локальних проблем і можуть швидше реагувати на конфлікти, ніж глобальні структури. Спільні зусилля ООН та АС також включають ініціативи з розв'язання гуманітарних криз та зменшення тероризму, що виникає через погіршення політичної ситуації та зміни клімату. Також є приклади успішної співпраці ООН з Європейським Союзом та ОБСЄ в процесах миротворчості та стабілізації регіонів, що переживають конфлікти. Для ефективного досягнення миру важливо мати добре скоординовану діяльність на всіх рівнях, забезпечуючи підтримку з боку як глобальних, так і регіональних гравців. Ці партнерства допомагають забезпечити сталі рішення для подолання конфліктів і створюють можливості для мирного врегулювання за допомогою дипломатії та взаємної підтримки на різних етапах миротворчих місій [6].

Механізми притягнення до відповідальності в міжнародному праві слід визначити за наступними критеріями:

1. Санкції та міжнародна відповідальність. Міжнародне право передбачає різноманітні механізми притягнення до відповідальності за порушення, такі як агресія, порушення міжнародних договорів або прав людини. Одним із таких механізмів є санкції, які можуть бути накладені як індивідуальною державою, так і міжнародними організаціями, наприклад, Радою Безпеки ООН. Санкції можуть включати економічні обмеження, заборону на торгівлю, заморожування активів або навіть військові обмеження, покликані примусити державу або інші актори припинити агресивні дії чи порушення міжнародних зобов'язань [5].

2. Покарання воєнних злочинців. Міжнародне право також передбачає судове переслідування осіб, відповідальних за тяжкі порушення, такі як воєнні злочини, злочини проти людяності, акти геноциду. Такі порушення можуть бути розслідувані і підлягати покаранню через Міжнародний кримінальний суд (МКС), який має юрисдикцію на основі Римського статуту. Цей механізм дозволяє притягти до відповідальності осіб, що не можуть уникнути покарання через національні суди, особливо якщо вони займають високі політичні чи військові посади.

3. Складність виконання рішень через суверенітет. Проблемою є також суверенітет держав. Враховуючи, що кожна країна має право на самовизначення та незалежність у внутрішніх справах, держави можуть відмовлятися виконувати рішення міжнародних судів, посилаючись на свій суверенітет. Це ускладнює механізми примусового виконання рішень, оскільки міжнародні органи, зокрема Міжнародний суд ООН, не мають прямого впливу на внутрішні справи держав.

4. Політична заангажованість у прийнятті рішень. Рішення в міжнародних органах, зокрема в Раді Безпеки ООН, можуть бути заблоковані через політичні інтереси постійних членів, які мають право вето. Це може призвести до того, що важливі для миру резолюції, такі як санкції або миротворчі місії, не будуть ухвалені, навіть якщо вони життєво необхідні для врегулювання конфліктів. Тому інтереси великих держав, які мають право вето, можуть стати перешкодою для справедливих і своєчасних рішень, що дозволяє державам, які порушують міжнародне право, уникати відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заборона агресії як імперативна норма *jus cogens*. Серія Право. Випуск 53. Том 2. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.53-2.pdf>

2. Український юридичний портал Jure (Тема 11. Право міжнародної безпеки). URL: <https://jure.in.ua/tema-11-pravo-mizhnarodnoyi-bezpeky/>

3. Женевські конвенції від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

4. Розділі III "Crimes within the jurisdiction of the ICC" документа "Understanding the International Criminal Court", доступного на офіційному сайті МКС. Відповідні положення починаються на сторінці 11 документа. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf>

5. United Nation | Security Council. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/sanctions>

6. Стаття United Nation «Stronger United Nations-African Union Partnership Vital to Tackle Increasing Terrorism, Governance Gaps, Humanitarian Plight in Africa, Speakers Tell Security Council» URL: <https://press.un.org/en/2022/sc15058.doc.htm>